

Kulturdepartementet

Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Vår ref: 21/16710-3

Deres ref:

Dato: 12.01.2022

Høringsuttalelse til ny arkivlov

Det vises til brev fra Kulturdepartementet av 05.10.2021, sak 21/4252, om ny arkivlov.

Innledningsvis ønsker vi å kommentere lovens navn. Det fremstår som en motsetning at lovens navn ikke inkluderer privatarkiv selv om de nevnes i formålparagrafen og har et eget kapittel i loven. Det stilles også spørsmålsteget til om det er nødvendig å nevne Nasjonalarkivet ved navn da dette oppfattes mer som departementets stadfestelse av Arkivverkets navneendring enn noe annet. Vi fremmer alternativet *Lov om arkiva til offentlege organ og privatarkiv*.

Kommentarer og innspill til enkeltparagrafer i lovutkastet:

§ 1 Formål

Vi stiller oss positive til at det poengteres hvorfor arkiv er viktig å ta vare på, noe det argumenteres godt for i notatet. Vi stiller likevel spørsmålsteget til den språklige utformingen, som for oss fremstår som tung og lite anvendelig. Vi opplever med jevne mellomrom at formålet med å føre arkiv må begrunnes og forklares til de som ikke arbeider med arkiv, og formålparagrafen i NOU 2019:9 ga en enkel og oversiktlig presentasjon vi allerede har henvist til i slike situasjoner. Kulturrådet savner særlig punkt d) om kulturarv og kulturelt mangfold og mener at dette bør implementeres i formålparagrafen.

Hva angår den språklige utformingen så er 1. ledd utformet som én enkelt setning over fem linjer, som inneholder i alt 8 hensyn. Vi er i så måte ikke uenig i de hensyn som nevnes, men mener at formålene med fordel kan deles opp i flere setninger og utbroderes slik at den språklige utformingen gir tyngde til innholdet. Formålparagrafen er om mulig den aller viktigste paragrafen i loven og bør utformes deretter. Se også vår kommentar til § 9.

§ 2

Det virker hensiktsmessig utifra tilbakemeldingene til NOU 2019:9 at de som driver næring i direkte konkurranse med og på samme vilkår som private er unntatt arkivplikt etter arkivloven.

§ 3

Vi har ingen innvendinger til innholdet, men vil kort adressere navnebyttet til Nasjonalarkivet. Vi registrerer at departementet og Arkivverket selv ønsker denne endringen og vi har forståelse for at navneforvirring vanseliggjør Arkivverkets arbeid siden enhetene som inngår under Arkivverket har godt profilerte egennavn. På side 57 i høringsnotatet står det at «Namnet «Nasjonalarkivet» vil synleggjøre det samansette samfunnsoppdraget etaten har [...]og tydeleggjøre kva som er samfunnsoppdraget til etaten». Vi tillater oss å stille spørsmålsteget om et navnebytte faktisk vil tydeliggjøre/synliggjøre samfunnsoppdraget eller om enda et navnebytte vil gjøre forvirringen enda større? Så lenge Riksarkivet og Riksarkivaren består som navn har vi liten tro på at et navnebytte for Arkivverket vil løse noen av etatens problemer.

§ 4

«Organet skal arkivere strukturert informasjon i databaser og informasjonssystem når den har verdi som dokumentasjon». Setningen kan leses på to måter og behøver en liten, men viktig endring. Vi foreslår å endre fra *i databaser* til *fra databaser*. Hvis ikke kan setningen leses dit at organer skal arkivere dokumentasjon andre steder enn sine arkivsystem.

§ 4 1. ledd bokstav d – «informasjonen blir teken vare på i den sammenhengen han inngår i.» Begrepet sammenheng kan forstås på flere forskjellige måter. Vi tror at *sammenheng* i lovens kontekst betyr at informasjon som inngår som del av en sammenhengende saksbehandling (tilhører samme sak) skal arkiveres samlet, men vi er usikre på om så er tilfelle og det er ikke eneste mulige betydning. Hvis vi antar at vår tolkning er riktig så står vi igjen med en praksis som vil bryte den fremtidige loven.

«[...] den sosiale virkeligheten akkurat nå er at folk tenker, samhandler, arbeider, tar avgjørelser, deler ideer og planlegger handlinger på helt nye måter; slike omgivelser av mangesidige og flyktige aktiviteter er konteksten for digital arkivdanning i dag, altså dens proveniens (Cook, 2011)»

Arbeidsprosessene internt i Kulturrådet resulterer i at behandlingen av visse sakstyper er fordelt over flere saksmapper. Bryter vi da prinsippet om å ta vare på informasjonen i den sammenhengen den inngår i eller er sammenheng i lovens forstand prosessavhengig? Vil det å kategorisere samhandling mellom etater og departement fordelt på saksmapper inndelt etter årstall bryte dette prinsippet? En klar definisjon av *sammenheng* syntes derfor problematisk da denne i alle tilfeller er såpass mangefasetert, og setningen i loven fremstår i beste fall tvetydig.

I NOU 2019:9 blir det foreslått (2) «Virksomheten skal påse at dokumentasjonen er: e) satt i sammenheng: at den blir knyttet til annen relevant dokumentasjon og virksomhetsprosess.» Denne formuleringen angir i større grad hva en sammenheng er eller kan være og gir arkivarer en rettesnor som det er mulig å forholde seg til, men vil likevel ikke være mulig å etterleve fullt ut.

«Å sette arkivdokument i kontekst er et identifiserende mantra for arkivarprofesjonen. (Cook, 2011)»

Det finnes ikke et endelig svar med to streker under som klart og tydelig kan si hva sammenhengen er. Vi sitter igjen med hvert enkelt arkivs forsøk på å etter beste evne skape denne konteksten i arkivsystemet ut ifra virksomhetens behov, prosesser og personlige ønsker. Formuleringen slik den står nå er ubrukelig for den tar ikke inn over seg kompleksiteten ved arkivdanningen og arbeidsprosessene slik vi kjenner de i dag og evner heller ikke å si noe nytteverdig om hva en sammenheng er.

Kulturrådet foreslår å endre setningen til *informasjon blir strukturert i en sammenheng som er logisk for organets prosesser og saksbehandling*.

§ 4 2. ledd. Vi bemerker at lovutkastet tar inn begrepet arkivplan, noe som var foreslått som dokumentstrategi i NOU 2019:9. Kulturrådet stilte seg positiv til forslaget om en dokumentstrategi i NOU 2019:9 da denne på flere måter utdypet innholdet i dagens arkivplan og forankret bevisstgjøring og strategi for dokumentfangst hos ledelsen i organet, samt la vekt på at det er et verktøy som inngår i organets internkontroll. Det som nevnes som arkivplanens innhold fremstår som snevert og lovutkastets definisjon av en arkivplan er farlig nærme å se ut som definisjonen av en arkivnøkkel.

I § 4 3. ledd lister departementet opp en ikke utfyllende liste over hva som kan gis i forskrift ifm sikring, ordning og forvaltning av arkiv. Siden departementet kan gi forskrift om noe som ikke er listet opp ser vi ikke poenget med å liste opp noe i det hele tatt og foreslår å fjerne det som kommer etter første punktum i § 4 3. ledd.

§ 7

Kulturrådet var kritisk til å definere et geografisk område (EØS-land) det er sikkert å overføre digital dokumentasjon til da vi ga høringssvar til NOU 2019:9. Vi gjentar denne kritikken nå og ber departementet vurdere en mindre spesifikk formulering. Vi lever i en verden som er i rask forandring og det er ikke nødvendigvis slik at de vi stoler på i dag er de samme som vi stoler på i morgen. Å være noe mer generell i spesifiseringen gir større fleksibilitet til loven og vil gjøre loven bedre rustet for fremtidige endringer i internasjonale politiske forbindelser.

§ 8

Vi bemerker at begrepet kassasjon er tatt inn i lovutkastet og stiller oss positive til departementets videreføring av begrepet.

Vi har problemer med å forstå språket i paragrafens 3. ledd: «Organ som utarbeider føresegner om destruksjon av arkiv i eller i medhald i lov, skal rådføre seg med Nasjonalarkivet». Det gjelder *av arkiv i eller i medhald i*. For det første mener vi at det burde stå: mehold av lov. Det vil elelinere problemet med tre i-er etter hverandre. Det er dessuten vanskelig å forstå hva den første *i* henviser til: arkiv i *hva*? Den eneste forklaringen vi har klart å finne er at det skal leses som: arkiv i [lov] eller i medhald av lov, men vi kan i så fall ikke se at det er noen forskjell på det som står før og etter *eller*. Vi ber departementet om å tydeliggjøre språket i denne setningen.

Kulturrådet vil peke på inkonsekvent begrepsbruk og anbefaler å bytte ut *destruksjon* i 3. ledd med *kassasjon*. I 4. ledd står det *destruksjon av personopplysninger*. Siden denne setningen retter seg inn mot en type av opplysning og ikke en type arkivmateriale foreslår vi å bruke begrepet *sletting* heller enn *destruksjon* i dette tilfellet.

§ 9

Departementet skriver i høringsnotatet ifm § 9 1. ledd «Departementet foreslår at det blir teke inn ei føresegn med eit innhald tilsvarande dagens formålsføresegn, som på eit overordna nivå fastset kva type arkiv som skal bevarast for ettertida, og kva mål ein skal forfølgje ved utveljinga» (s. 99).

En forutsetning for arkivenes eksistens er bevaring. En forutsetning for å kunne oppnå hensynene i formålsparagrafen er langtidsbevaring. Det fremstår meningsløst å implementere dagens formålsparagraf, som på et overordnet nivå skal fastsette hvilke typer arkiv som skal bevares for ettertiden, når dette overordnede nivået er en forutsetning for å skrive loven i utgangspunktet. Om det skulle være nødvendig å poengtere slike overordnede kriterium mener vi at disse hører hjemme under formålsparagrafen ved å ta i bruk begrepet *langtidsbevaring*.

Kriteriene som nevnes står i lovens kontekst under fanen bevaring og kassasjon av arkiv. For statlige organer har vi fastsatte retningslinjer for hvordan egenforvaltningssakene skal kassasjonvurderes gjennom statens fellesnøkkel. De kassasjonsvurderingene vi selv gjør, som skal godkjennes og vedtas av Arkivverket, gjelder våre fagsaker. Kommunene og fylkeskommunene er låst til Riksarkivarens kassasjonsregler, fastsatt gjennom § 16 i forskrift om offentlige arkiv 4. ledd. Det er i realiteten kun statlige organers fagsaker som trenger individuelle vurderinger, og det eneste område som § 9 1. ledd i realiteten vil rette seg inn mot. Kriteriene blir i denne konteksten for overordnet og vi kan ikke se at dette skal kunne fungere som en rettesnor for Arkivverket i deres arbeid og det vil heller ikke fungere som retningslinjer for statlige organers utforming av bevaring og kassasjonsplan for deres fagsaker.

Kulturrådet foreslår å fjerne § 9 1. ledd i sin helhet og å flytte § 9 2. ledd under § 8.

Med hilsen

Elzbieta Maria Jankowski
seksjonsleder

Henning Huseby
rådgiver

Godkjent og ekspedert elektronisk